

Резюме

Прокопенко Б. О. Міжнародні стандарти добору кандидатів на посаду судді. У сучасних умовах розвитку України як незалежної, демократичної й правової держави особливої актуальності набуває проблема формування суддівського корпусу України і зарубіжних країн. Проаналізовано норми міжнародного права, якими визначаються особливості призначення суддів на посади та функціонування суддівського корпусу. Обґрунтована необхідність імплементації окремих міжнародних стандартів у національне законодавство України.

Ключові слова: добір кандидатів на посаду судді, міжнародні нормативно-правові акти, вимоги до кандидата на посаду судді, призначення на посаду судді.

Резюме

Прокопенко Б. А. Международные стандарты отбора кандидатов на должность судьи. В нынешних условиях развития Украины как независимого, демократичного и правового государства особо актуальной является проблема формирования судейского корпуса в Украине и зарубежных странах. Проанализированы нормы международного права, которые определяют особенности назначения судей на должности и функционирование судейского корпуса. Обоснована необходимость имплементации отдельных международных стандартов в национальное законодательство Украины.

Ключевые слова: отбор кандидатов на должность судьи, международные нормативно-правовые акты, требования к кандидату на должность судьи, назначения на должность судьи.

Summary

Prokopenko B. O. International standards of judicial selection. In the modern terms of development of Ukraine as the independent, democratic and legal state of the special actuality is acquired by the problem of forming of judge corps of Ukraine and foreign countries. Analysis of international law which determined features of appointing judges and functioning of the judiciary. The necessity of implementing certain international standards in national legislation of Ukraine.

Key words: judicial selection, international regulations, justiceship person specification, judicial appointment.

Отримано 14.03.2013

УДК 341.23:061.1 ЄС:351.756(292.464)

А. В. ШЕНДЕРОВСЬКА

Алла Віталіївна Шендеровська, аспірант Київського університету права НАН України

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ МІЖ ЄС ТА КРАЇНАМИ ЗАХІДНИХ БАЛКАН

Актуальність обраної для статті теми зумовлена тим, що останнім часом в світі існує тенденція до лібералізації візового режиму між державами: міждержавні кордони починають відкриватися, все більше країн надають громадянам інших можливість безвізових подорожей на свою територію. Найвищої точки свого розвитку ця тенденція досягла в Європі, в рамках Європейського Союзу. Результатом цього стала поява єдиної Шенгенської візи, що відкриває перед своїм власником двері 26 європейських країн, кордони між якими тепер відкриті для вільного пересування як власних громадян, так і іноземців.

Розглядом проблем, що виникають на шляху візової лібералізації з Європейським Союзом, займаються як вітчизняні науковці, журналісти та політики, так і зарубіжні, зокрема, свою діяльність цим проблемам присвячують Ірина Сушко (Київ), Владімір Петроневіч (Белград), Мірослава Єлачіч (Белград), Сара Ніколіч (Сараєво), Ечедіс Джіпалі та Блерта Хокха (Тірана), Ілір Кворі (Тірана), Марія Рістецька (Македонія). Також ці питання знаходяться в полі зору таких організацій як Громадська ініціатива «Європа без бар'єрів» (Україна), Група 484 (Сербія), Центр міждисциплінарних та післядипломних досліджень (Боснія і Герцеговина), Македонський центр з європейського навчання (Македонія), Європейський рух Албанії (Тірана, Албанія) та інших. Водночас міжнародно-правові аспекти лібералізації візового режиму між ЄС та країнами Західних Балкан поки що не привернули увагу вітчизняних юристів-міжнародників, попри користь дослідження цього досвіду для України.

Відповідно до Шенгенської угоди, всі країни, що підписали її, поступово скасовували контроль на спільних кордонах, а також отримували право безвізового переміщення. Першими країнами, що підписали Угоду ще у 1985 р., а скасували прикордонний контроль тільки з 26 березня 1995 р., стали Бельгія, Німеччина, Іспанія, Люксембург, Нідерланди, Португалія і Франція. 26 жовтня 1997 р. до Шенгенської зони приєдналася Італія, 1 грудня 1997 р. – Австрія, 25 березня 2001 р. – Греція, Данія, Ісландія, Норвегія, Швеція і Фінляндія. 21 грудня 2007 р. до Шенгенської зони приєдналися ще 9 держав: Угорщина, Латвія, Литва,

Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія та Естонія. 12 грудня 2008 р. до угоди приєдналася Швейцарія, а 19 грудня 2011 р. – ще й Ліхтенштейн. Всі країни Шенгенської угоди (26 країн), за винятком Швейцарії, Норвегії, Ліхтенштейна та Ісландії, є членами Європейського Союзу (27 країн), а п'ять членів ЄС (Ірландія, Великобританія, Болгарія, Румунія та Кіпр) не входять у Шенгенську зону з різних причин. У 1973 р. Ірландія та Великобританія стали членами Європейського економічного співтовариства (ЄС). Згідно протоколу до Амстердамського договору 1997, що набрав чинності 1 травня 1999 р., вони могли прийняти участь в усіх чи деяких положеннях Шенгенської угоди, але погодилися приєднатися лише до деяких. Великобританія та Ірландія співпрацюють у деяких аспектах Шенгена у сфері поліцейського і судового співробітництва у кримінальних справах, у боротьбі з наркотиками і в Шенгенській Інформаційній Системі (SIS). Рішення Ради ЄС, що затверджувало запит Великобританії було прийнято 29 травня 2000 р.¹, а 28 лютого 2002 р. Ірландія приєдналася до аналогічних положень Шенгенської угоди². Кіпр підписав Шенгенську угоду одночасно зі вступом в ЄС (1 травня 2004 р.). Болгарія і Румунія також підписали Шенгенську угоду одночасно зі вступом в ЄС (1 січня 2007 р.). Ці три країни погодилися брати участь в усіх її положеннях, але ще не входять у Шенгенську зону, тому що ще не виконали основні вимоги для приєднання до неї. А саме, країни повинні взяти на себе відповідальність за контроль зовнішніх кордонів від імені інших Шенгенських держав, видавати єдині Шенгенські візи, ефективно співпрацювати з правоохоронними органами інших Шенгенських держав з метою підтримки високого рівня безпеки прикордонного контролю між країнами Шенгенської угоди та застосовувати загальний набір так званих «Шенгенських» правил, що стосуються елементів управління сухопутними, морськими і повітряними кордонами (в т.ч. і в аеропортах), видачі віз, співпраці поліції та захисту персональних даних, підключення та використання SIS. Перед вступом Європейська комісія повинна винести свою позитивну оцінку про готовність країни до вступу у Шенгенську зону. Кіпр виконав лише половину з усіх обов'язкових умов і прогнозується, що він приєднається до Шенгенської зони в 2016 р.³. Болгарія і Румунія виконали майже всі умови і мають шанс приєднатися до Шенгенської зони вже до кінця 2013 року⁴.

В цілому, вільно відвідувати всі країни Шенгенської зони можуть громадяни будь-якої країни Шенгенської угоди, особи, що мають візу будь-якої країни Шенгенської зони, а також громадяни третіх країн, які мають договір про безвізовий режим з будь-якою державою, що входять до списку країн Шенгенської угоди. Однак для громадян держав, що не входять до списку країн Шенгенської угоди, передбачено низку обмежень. Іноземним громадянам потрібно володіти паспортом або іншим рівноцінним документом, візою, від отримання якої звільняються громадяни деяких країн, та певною сумою коштів, що потрібна для існування на період подорожі, за винятком ситуацій, коли повне фінансове забезпечення бере на себе сторона, що запрошує. Ці вимоги можна вважати «класичними», їх традиційно застосовують всі держави, включаючи і Україну.

Багато з тих країн, що не входять до Шенгенської зони і не мають безвізового режиму з країнами Шенгенської угоди, намагаються отримати право на безвізовий в'їзд до них. Цього можна досягти або ставши членом Європейського Союзу, або поступово: шляхом спочатку спрощення візового режиму з Європейським Союзом, потім виконавши його «домашнє завдання» і тільки тоді бути звільненою від вимог отримувати візу в ЄС. Такий довгий шлях зараз проходять країни-учасниці Східного партнерства (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна). Угоди про спрощення оформлення віз та реадмісію були укладені тільки з Україною і Молдовою у 2007 р. (набули чинності одночасно з 1 січня 2008 р.) та Грузією у 2010 р. (набули чинності 1 березня 2011 р.), а з трьома іншими країнами з 2011 р. ведуться переговори щодо укладення вищезазваних угод. Візовий діалог був розпочатий у 2010 р. тільки з Україною і Молдовою, в 2010–2011 рр. вони отримали свої Плани дій щодо лібералізації візового режиму з Європейським Союзом. Інші ж чотири країни-учасниці Східного партнерства мають теж в найближчий час отримати свої Плани дій з лібералізації візового режиму з Європейським Союзом.

Яскравим вираженням процесу лібералізації візового режиму Європейського Союзу є приклад Балканських країн. На Балканському півострові частково чи повністю розташовані 11 країн⁵. Це Албанія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Греція, Македонія, Чорногорія, Сербія, Хорватія, Словенія, Румунія та Туреччина. З них 4 країни є членами Європейського Союзу. Це Греція – з 1981 р.⁶, Словенія – з 2004 року⁷ (Словенія стала одною із десяти європейських країн, що всі разом ввійшли до складу Європейського Союзу в травні 2004 р.), Болгарія та Румунія з 1 січня 2007 року⁸.

На сьогоднішній день із шести республік (не рахуючи Косово), що входили до складу колишньої Югославії, в Європейський Союз була прийнята тільки Словенія і Хорватія (див. нижче). За часів існування Югославії її громадяни не мали візового режиму з країнами Європи. У Велику Югославію – королівство (КСХС), потім федерацію (ФНРЮ, СФРЮ) – входили держави, які зараз є незалежними: Сербія, Чорногорія, Хорватія, Словенія, Македонія, Боснія та Герцеговина. В Малу Югославію – федерацію (СРЮ), потім конфедеративний союз (ГССЧ) – входили зараз незалежні держави Чорногорія і Сербія⁹. Після розпаду Югославії в 1991 р. для громадян Словенії та Хорватії теж не було візового режиму з Європейським Союзом, про що свідчить вперше складений і затверджений Європейським Союзом 15 травня 2001 р. «білий» і «чорний» списки країн, громадяни яких повинні мати візу для в'їзду в Європейський Союз і громадяни яких звільняються від цієї вимоги¹⁰, візовий режим був встановлений після 1991 р. тільки для громадян Сербії, Боснії та Герцеговини, Македонії і Чорногорії, але в останні декілька років і вони отримали безвізовий режим.

Початком розвитку відносин між Хорватією та Європейським Союзом стало здобуття Республікою Хорватією незалежності від Югославії 25 червня 1991 р. та отримання міжнародного визнання 15 січня 1992 року. Інтенсифікація цих відносин з кінця 1999 р. до початку 2000 р. призвели до підписання 29 жовтня 2001 р. Угоди про стабілізацію та асоціацію (УСА) між Хорватією та Європейським Союзом¹¹. Ця угода стала першим практичним кроком у відносинах Хорватії та Європейського Союзу. Угода набула чинності з 1 лютого 2005 року.

1 червня 2004 р., на підставі позитивного висновку Європейської комісії, Європейська рада надала Хорватії статус країни-кандидата на членство в Європейському Союзі. Переговори з цього приводу офіційно почалися з 20 жовтня 2005 р. і призвели до того, що на даний час Хорватія підписала 9 грудня 2011 р. з лідерами Європейського Союзу договір про вступ до Європейського Союзу¹². 22 січня 2012 р. на референдумі жителі країни підтримали 66,27 % голосами вступ Хорватії до Європейського Союзу. Після його ратифікації всіма 27 країнами Європейського Союзу, Хорватія стане 28 країною Європейського Союзу з 1 липня 2013 року¹³.

Інші 6 країн визнані офіційними чи потенційними кандидатами на вступ до Європейського Союзу (Албанія – потенційний кандидат, Боснія і Герцеговина – потенційний кандидат, Македонія – офіційний кандидат з грудня 2005 р., Чорногорія – офіційний кандидат з 17 грудня 2010 р., Сербія – офіційний кандидат з 1 березня 2012 р.¹⁴ і Туреччина – офіційний кандидат з 2005 р.).

Туреччина проходить шлях інтеграції до Європейського Союзу окремо від інших Балканських країн. Європейські амбіції Туреччини сягають ще 1963 р., коли в Анкарі було укладено Угоду про асоціацію для поступового створення Митного союзу (створеного в 1995 р.). Вона є офіційним кандидатом на вступ до ЄС і переговори з цього приводу розпочалися 1 жовтня 2005 року. Туреччина ще має здійснити деякі необхідні соціальні і економічні реформи. Інша проблема в тому, що лише 5 % території Туреччини належить до Європейської частини світу, хоча формально, відповідно до Копенгагенських критеріїв географічних вимог щодо цього немає¹⁵. Деякі експерти прогнозують, що Туреччина вступить у Європейський Союз не раніше 2015 р., хоча, з нашої точки зору, це здається абсолютно нереальним. На даний час це єдина балканська країна, громадяни якої не мають безвізового режиму з Європейським Союзом, що відображено в Регламенті ЄС № 1091/2010 від 24 листопада 2010 р. про внесення змін в Регламент ЄС № 539/2001 про перелік третіх країн, громадяни яких повинні мати візу для в'їзду в Європейський Союз і громадяни яких звільняються від цієї вимоги¹⁶.

19 грудня 2009 р. громадяни Сербії, Чорногорії та Македонії отримали бажану лібералізацію їх візового режиму з Європейським Союзом. Один рік потому, 15 грудня 2010 р., таку ж лібералізацію отримали громадяни Боснії і Герцеговини та Албанії.

Водночас Європейський Союз зберіг за собою право повернення до візового режиму, якщо під загрозою опиняться суспільний порядок, національна безпека або, наприклад, здоров'я громадян.

Лібералізація візового режиму не означає право на вільну подорож в Європейський Союз. Це право обмежується тими громадянами цих країн, які мають нові біометричні паспорти і можуть в'їжджати в країни ЄС для максимального періоду в 90 днів протягом шести місяців. Крім того, вони, як і раніше, повинні відповідати початковим умовам, що встановлені в так званому «Шенгенському кодексі про кордони»¹⁷, згідно яким у в'їзді може бути відмовлено, якщо по всій видимості, не виконуються ці умови. Початкові умови визначені у ст. 5.1 Шенгенського кодексу про кордони. Вони вимагають: наявність дійсних проїзних документів або інших документів на право перетину кордону, обґрунтування достатніх засобів до існування на протязі тривалості запланованого перебування і для повернення до країни походження або країни транзиту, відсутності попередження про порушення кордонів з боку країн Європейського Союзу або про суспільну небезпеку. Єдина вимога, яка стала недійсною для балканських громадян, – необхідність одержання візи. У 2011 р. з такими випадками з відмовами у в'їзді на кордонах зіткнулися 305 громадян Чорногорії, 3350 громадян Македонії, 6475 громадян Сербії, 16800 албанських і боснійських 1735 громадян¹⁸.

Близько двох років (з 2007 по 2009 рр.) знадобилось Сербії, Македонії, Чорногорії, для успішного виконання технічних завдань та критеріїв Дорожніх карт, щоб остаточно переконати ЄС, що їх громадяни мають право на перетин кордонів без віз. Не зупиняючись на досягнутому, три країни не залишилися осторонь проблеми візової ізоляції двох інших країн регіону – Боснії та Герцеговини і Албанії і з їхньою допомогою майже через рік вони теж отримали безвізовий режим. Надаючи одне одному експертну допомогу, балканські країни продемонстрували дієвість принципу регіонального підходу, ще раз підтвердивши незаперечний факт: демократичні цінності, до яких відноситься і свобода пересування, здатна консолідувати суспільства, загоюючи рани минулого перспективами майбутнього¹⁹. Сьогодні ж, балканські країни частіше згадуються як синонім відповідального ставлення взятих на себе зобов'язань у взаєминах з Європейським Союзом та є прикладом вдалого менеджменту у сферах безпеки, управління міграцією та боротьби з організованою злочинністю. Пройшовши фундаментальну трансформацію, балканські країни впритул наблизились до європейських стандартів у сферах безпеки та демократії.

Лібералізації візового режиму для п'яти балканських країн не стала неочікуваним подарунком від Європейського Союзу. Навпаки, цей процес повністю залежав від проведення цими країнами суттєвих реформ у сфері міграції і прикордонного контролю, громадського порядку та безпеки, зовнішніх відносин і прав людини, які країнам необхідно було привести у відповідність зі стандартами ЄС.

В області міграції і прикордонного контролю, ці реформи передбачали, наприклад, зобов'язання щодо прийняття і впровадження в національне законодавство вимог, передбачених «Шенгенським кодексом про кордони»²⁰. У результаті, умовами приєднання до Шенгенської зони, стали умови, які громадяни цих країн і

громадяни третіх країн, що транзитом проїжджають через ці країни, повинні виконати, щоб було дозволено виїжджати в країни Європейського Союзу.

Іншою реформою була транспозиція відповідальності перевізників у національне законодавство²¹. Це означає, що будь-який перевізник, який їздить до цих країн, повинен перевірити, що особи, яких він бере з собою, мають необхідні проїзні документи, щоб законно потрапити до країн. В іншому випадку, він буде зобов'язаний повернути їх назад за власний рахунок.

Реформування різних сфер суспільно-політичного життя у відповідності до європейських цінностей та стандартів було взаємовигідним процесом, як для балканських країн, так і для Європейського Союзу. Питання свободи пересування громадян країн Західних Балкан з країнами-членами ЄС довгий час не зазнавало змін, а першим сигналом готовності ЄС до позитивних зрушень став самміт у Салоніках (2003), де голови держав та урядів ЄС відзначили європейські перспективи Західних Балкан, що включають майбутній безвізовий режим з ЄС, зумовлений проведенням реформ у таких сферах як зміцнення верховенства права, боротьби із організованою злочинністю, корупцією та нелегальною міграцією, а також посилення адміністративної спроможності країн під час забезпечення контролю на кордонах та безпеки документів.

Активізація процесу лібералізації візового режиму розпочалась лише з 2007 р., коли між країнами Західних Балкан та Європейським Союзом було підписано Угоди про спрощення оформлення віз та реадмісію. Угоди країн Західних Балкан та ЄС запрацювали з 1 січня 2008 р., одночасно з відповідними угодами, підписаними між Україною, Молдовою та ЄС. Того ж 2008 року Європейська Комісія і розпочала «візовий діалог» з усіма балканськими країнами.

Лібералізації візового режиму дозволила кільком сотням тисяч громадян з країн Західних Балкан поїхати в держави-члени ЄС без проходження громіздкої процедури з витратою часу і грошей на подачу заяви на візу. Це сприяло, зокрема, до суттєвого зменшення числа незаконних мігрантів з цих країн, з тієї простої причини, що одна з основних причин нелегальної міграції – труднощі в отриманні візи, відпали. Тим не менше, сукупний ефект як вказав FRONTEx²², крім цього також сприяв від'їзду тих людей, які іноді роками шукали можливість подорожувати в ЄС і просити там притулку. Це призвело до значного збільшення числа клопотань про надання притулку громадянам цих країн у декількох країн-членів ЄС.

Це явище викликало швидку реакцію з боку ЄС, який чинить тиск на балканські країни щодо прийняття «додаткових заходів» з метою припинення еміграції. У іншому випадку, попередив ЄС, лібералізація візового режиму може бути скасована.

Нині все частіше можна почути заяви міністрів внутрішніх справ шести країн ЄС – Німеччини, Бельгії, Франції, Люксембургу, Нідерландів і Швеції, що закликають до відновлення візового режиму з балканськими країнами. Таке рішення було б негативним ударом по репутації Європейського Союзу в південно-східній Європі. Це було б дуже несправедливо щодо громадян цих країн. Повторне введення вимоги в наявності візи для громадян Сербії, Македонії, Албанії, Чорногорії і Боснії та Герцеговини буде означати, що інші країни з «дорожніми картами» чи які ведуть переговори про лібералізацію візового режиму – від Косово до Туреччини і Молдови – не матимуть ніякого реального шансу на успіх.

Причиною таких заяв є те, що після того, як Європейський Союз відмінив вимоги у візах для Македонії, Сербії і Чорногорії 19 грудня 2009 р., тисячі громадян цих країн подали заяви про надання їм притулку в країнах Європейського Союзу. Вже до 2010 р. громадяни Сербії (населення Сербії складає трохи більше 7 млн. чоловік) подали майже 18 тисяч заявок на притулок, а з невеликої Македонії (з населенням у 2 млн. чоловік) подали 7550 заявок. Хоча в 2010 р. тільки три країни Європейського Союзу потерпали від такої кількості заявок про надання притулку – Німеччина, Швеція і Бельгія. У 2011 р. стає популярним ще й Люксембург. З того часу ситуація погіршилася, особливо для Німеччини. У 2010 р. громадяни Сербії і Македонії подали більше 10 тисяч заявок на надання притулку в Німеччині, в 2011 р. – близько 8500, а до вересня 2012 р. число заявок складало до 4000 на місяць. Міністр внутрішніх справ Німеччини Ханс-Петер Фрідріх заявив: «Масовий наплив сербських і македонських громадян повинен бути зупинений негайно». Також Фрідріх сказав Bild Zeitung: «Ми повинні послати який сигнал у відповідні країни: людей, яких дійсно переслідували, буде прийнято, економічних біженців – ні»²³. Така реакція Німеччини була прогнозованою, тому за перші 6 місяців 2012 р. задоволення заявок на притулок дорівнювала нулю (із 5 тисяч заявок про надання притулку, які були розглянуті в цей період, тільки 11 чоловік отримали гуманітарний захист, який не є політичним притулком і надається у зв'язку з серйозними медичними проблемами). Але кількість заявок продовжує зростати.

Чому, незважаючи на малих шанс на позитивне рішення, сербські й македонські громадяни, яких не переслідують на батьківщині, претендують на політичний притулок у Німеччині? Насамперед, це тому, що Конституційний суд Німеччини постановив, що дохід для всіх, хто шукає притулок у Німеччині повинен бути збільшений. Таким чином, сім'я із чотирьох чоловік, що шукає притулок в Німеччині, проживає в колективному центрі для такої групи осіб, отримує безкоштовно харчування і одяг, також отримує матеріальну допомогу на кожного в розмірі 420 євро на місяць (до 2012 року було 120 євро на місяць). Такий дохід у багатьох разів перевищує середньомісячну зарплату в Сербії чи Македонії. У Німеччині основні процедури про надання притулку займають не менше 2,5 місяці, а в разі відмови і подання апеляції, особи, що шукають притулку, можуть залишитися ще на 5 чи 6 місяців. Тому навіть без надії на задоволення заявки на притулок таким людям вигідно пожити на повному забезпеченні Німеччини близько півроку. У Німеччині не на жарт стурбовані. Оскільки чимало громадян балканських країн зловживають візовою свободою, тому німецькі

міста вимагають повернення до віз. Картина, яку змальовують представники німецьких міських та селищних громад, зовсім не викликає ейфорію²⁴.

Щоб зрозуміти, що Німеччина повинна зробити, щоб зменшити кількість заявок балканських країн про надання притулку, потрібно подивитися на досвід сусідніх країн. В 2011 року в Австрії, яка найближче до Балкан, всього тільки 380 балканських громадян попросили притулку. Австрія поставила всі країни Західних Балкан в список «країн безпечного походження» і на сьогоднішній день приймає рішення про надання притулку балканським громадянам тільки раз на тиждень. Німеччина також може взяти приклад з Нідерландів. Декілька років тому в Нідерландах провели реформу законодавства про притулок і тепер більшість заявок про надання притулку вирішується в пришвидшені строки (вісім робочих днів після підготовки документів протягом декількох днів). Якщо відмовлено у наданні притулку, то апеляція в суді триває не більше чотирьох тижнів. У 2011 р. в Нідерландах зареєстровано 430 заявок балканських громадян.

Нині єдиним рішенням цієї проблеми для країн Європейського Союзу є не відновлення візового режиму з балканськими країнами, а реформування своїх власних «щедрих» систем законодавства щодо надання притулку.

Україна також може скористатись «майданчиком» для продуктивного змагання та партнерства у сфері довіри країн Східного партнерства. Вже сьогодні серед шести країн-учасників (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна) лідерами з візової лібералізації є Україна і Молдова. Однак у сфері видачі біометричних паспортів лідирують Молдова, що розпочала їх випуск у 2008 р., та Грузія – з квітня 2010 року. Україна ж, не дивлячись на технічну готовність випуску біометричних документів, все ще залишається осторонь процесу. Водночас в Україні з 1 січня 2010 р. набув чинності Закон «Про захист персональних даних», тоді як подібний законопроект лише проходить громадське обговорення в Молдові, а в Грузії документ перебуває у стані розробки. Щодо виконання антикорупційних рекомендацій Групи держав ЄС проти корупції, тут Україна має не найкращі позиції, виконавши на даний момент всього 5 із 22 вимог, у той час, як Вірменія, наприклад, 18 із 24, а Молдова – 10 із 13²⁵.

Відомо, що український План дій з візової лібералізації має одну суттєву відмінність від балканських Дорожніх карт, – це його двоетапність, що передбачає дві стадії оцінювання досягнутого прогресу у виконанні завдань Плану дій. Це означає, що після того, як Україна виконає перший етап завдань Плану дій, що передбачає ухвалення необхідного законодавства та планування дій уряду, європейські інституції повинні затвердити та узгодити перехід до другого етапу, що стосується практичної імплементації завдань чотирьох визначених блоків²⁶. Отже, процес оцінювання з боку ЄС буде відбуватись більш прискіпливо та орієнтуватись на конкретні результати.

Шенгенський процес у XXI сторіччі не лише не зупиниться, а й продовжить свій розвиток, причому вже в найближчі роки. Продовжить зростати і кількісний склад учасників Шенгенських угод, а отже, й розширяться кордони Шенгенської зони. Навряд чи можна сумніватися в тому, що і надалі Шенгенський процес буде виступати в якості важливого напрямку інтеграції в рамках Європейського Союзу, в Європі і світі в цілому, а Шенгенське право так і залишатиметься одним з найвагоміших і цікавих компонентів правової системи Європейського Союзу.

¹ Council Decision 2000/365/EC of 29 May 2000 concerning the request of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to take part in some of the provisions of the Schengen acquis OJ L 131, 1.6.2000, p. 43–47.

² Council Decision 2002/192/EC of 28 February 2002 concerning Ireland's request to take part in some of the provisions of the Schengen acquis OJ L 64, 7.3.2002, p. 20–23.

³ "Cyprus to be evaluated for Schengen". Famagusta Gazette. 2 December 2011.

⁴ "Dutch Govt Stalls Bulgaria, Romania Schengen Bids till 2013". Sofia News Agency. 17 September 2012.

⁵ Балканський півострів [Електронний ресурс] Сайт Вікіпедія – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Балканський_півострів

⁶ Европейское экономическое сообщество [Електронний ресурс] Сайт Вікіпедія. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Европейское_экономическое_сообщество

⁷ [Електронний ресурс] Сайт Official Journal of the European Union. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2003:236:SOM:EN:HTML>

⁸ [Електронний ресурс] Сайт Official Journal of the European Union. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2005:157:SOM:EN:HTML>

⁹ Югославія [Електронний ресурс] Сайт Вікіпедія – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Югославия>

¹⁰ Council Regulation (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement OJ L 81, 21.3.2001, p. 1.

¹¹ COUNCIL DECISION Concerning the signature of the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and its Member States and the Republic of Croatia on behalf of the European Community [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.mvep.hr/ei/download/2001/08/02/SAACouncilProposal.pdf>

¹² Accession Treaty with Croatia [Електронний ресурс] Сайт COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. – Режим доступу: <http://delhrv.ec.europa.eu/files/file/articles-st14409.en11-1323455241.pdf>

¹³ Croatia cleared for EU membership in 2013 [Електронний ресурс] Сайт BBC – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13725558>

¹⁴ Сербія отримала статус кандидата в члени Євросоюзу [Електронний ресурс] Сайт УНІАН – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/489210-serbiya-otrimala-status-kandidata-v-chleni-evrosoyuzu.html>

¹⁵ Turkey [Електронний ресурс] Сайт European Commission. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index_en.htm

¹⁶ Regulation (EU) No 1091/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 amending Council Regulation (EC) No 539/2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement OJ L 329, 14.12.2010, p. 1–2.

¹⁷ Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders).

¹⁸ EUROSTAT : Third country nationals refused entry at the external borders – Annual data (rounded), 8.06.12, provided upon request of Chachipe.

¹⁹ Як досягти безвізового режиму з Європейським Союзом? Досвід країн Західних Балкан для України [Електронний ресурс] Сайт Європа без бар'єрів. – Режим доступу: <http://novisa.org.ua/upload/file/WBpublicationUKR.pdf>

²⁰ Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders), article 5, “Entry conditions for third-country nationals”.

²¹ Council Directive 2001/51/EC of 28 June 2001 supplementing the provisions of Article 26 of the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985.

²² FRONTEX: Western Balkans Risk Analysis 2012, Warsaw, April 2012, p. 16.

²³ Populism in Brussels? How to solve the Balkan asylum crisis [Електронний ресурс] Сайт euobserver.com – Режим доступу: <http://euobserver.com/opinion/117978>

²⁴ Німецькі міста вимагають повернення до віз з Балканами [Електронний ресурс] Сайт Європейський простір. Портал європейського громадянського суспільства України – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/news/255368.html>

²⁵ Марія Рістецька. Східні сусіди приєднуються до боротьби за безвізовий режим з ЄС [Електронний ресурс] Сайт Європа без бар'єрів. – Режим доступу: <http://novisa.com.ua/upload/file/Risteska,baseline,PASOS.pdf>

²⁶ Як досягти безвізового режиму з Європейським Союзом? Досвід країн Західних Балкан для України [Електронний ресурс] Сайт Європа без бар'єрів. – Режим доступу: <http://novisa.org.ua/upload/file/WBpublicationUKR.pdf>

Резюме

Шендеровська А. В. Правові засади лібералізації візового режиму між ЄС та країнами західних Балкан.

У статті розглядаються правові аспекти лібералізації візового режиму між Європейським Союзом та країнами Західних Балкан. Яскравим вираженням процесу лібералізації візового режиму Європейського Союзу є приклад країн Західних Балкан. У 2009 році громадяни Сербії, Чорногорії та Македонії отримали бажану лібералізацію їх візового режиму з Європейським Союзом. Один рік потому, в 2010 році, таку ж лібералізацію отримали громадяни Боснії і Герцеговини та Албанії. Лібералізації візового режиму для п'яти балканських країн не стала неочікуваним подарунком від Європейського Союзу. Навпаки, цей процес цілком залежав від проведення цими країнами суттєвих реформ у сфері міграції і прикордонного контролю, громадського порядку та безпеки, зовнішніх відносин і прав людини, які країнам необхідно було привести у відповідність зі стандартами ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, країни Західних Балкан, Шенгенська зона, Шенгенська Інформаційна Система, Дорожня карта, Шенгенська віза, Візовий кодекс ЄС.

Резюме

Шендеровская А. В. Правовые основы либерализации визового режима между ЕС и странами западных Балкан.

В статье рассматриваются правовые аспекты либерализации визового режима между Европейским Союзом и странами Западных Балкан. Ярким выражением процесса либерализации визового режима Европейского Союза является пример стран Западных Балкан. В 2009 году граждане Сербии, Черногории и Македонии получили желаемую либерализацию их визового режима с Европейским Союзом. Один год спустя, в 2010 году, такую же либерализацию получили граждане Боснии и Герцеговины и Албании. Либерализация визового режима для пяти балканских стран не стала неожиданным подарком от Европейского Союза. Напротив, этот процесс полностью зависел от проведения этими странами существенных реформ в сфере миграции и пограничного контроля, общественного порядка и безопасности, внешних отношений и прав человека, которые странам необходимо было привести в соответствие со стандартами ЕС.

Ключевые слова: Европейский Союз, страны Западных Балкан, Шенгенская зона, Шенгенская Информационная Система, Дорожная карта, Шенгенская виза, Визовый кодекс ЕС.

Summary

Shenderovska A. Legal basis of visa liberalization between the EU and the western Balkans countries.

The article deals with the legal aspects of the liberalization of the visa regime between the EU and the Western Balkans countries. A clear expression of the visa liberalization process of the European Union is an example of the Western Balkans countries. In 2009 the citizens of Serbia, Montenegro and Macedonia were desired liberalization of the visa regime with the European Union. One year later, in 2010, the same liberalization were citizens of Bosnia and Herzegovina and Albania. Liberalization of the visa regime for five Balkan countries was not an unexpected gift from the European Union. On the contrary, the process is completely dependent on these countries of significant reforms in the field of migration and border management, public order and security, external relations and human rights that countries need to be brought into line with EU standards.

Key words: the European Union, the countries of the Western Balkans, the Schengen area, Schengen Information System, the Roadmap, Schengen visa, Visa Code of EU.

Отримано 11.03.2013